

SAYI : 15

ŞUBAT 1937

CİLT : II

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ



İÇİNDEKİ YAZILAR

Atatürk'ün tebrikleri	
İsmet İnönü'nün Nutukları	
Antakya için (Şiir)	S. Aytekin
Hatayın Kurtuluşu	C. K. Tuncoğlu
Sancak Türklerine (Şiir)	C. K. Tuncoğlu
Gök Tanrının Arkadaşı (Şiir)	B. K. Çağlar
Tütünün Destanı	İ. H. Sevik
Her Şeyden Önce Kültür	S. Aytekin
Götür Tiren (Şiir)	A. Ertan
Tam Yedi Yıl (Şiir)	F. Madaralı
Toprak (Şiir)	S. Aytekin
60 Sene Evvelki Samsun	L. Tekin
Arı ve Arıcılık	C. Güngör
Bulmacalar	S. Aytekin
Haberler, Hareketler	* * *
Dizin Nasıl Okunur (Piyas)	R. Ozantürk

ŞAYI : 15 ŞURAT 1936 CİLT : II

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ



Hatay davasının milli arzuya uygun bir şekilde halledilmesi hususunda
yüksek irşat ve emirlerinden ilham aldığımız

BÜYÜK ŞEF ATATÜRK



II : 15 ŞURAT 1936 CİLT : II

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ



İÇERİK

1. Atatürk	2. Atatürk
3. Atatürk	4. Atatürk
5. Atatürk	6. Atatürk
7. Atatürk	8. Atatürk
9. Atatürk	10. Atatürk
11. Atatürk	12. Atatürk
13. Atatürk	14. Atatürk
15. Atatürk	16. Atatürk
17. Atatürk	18. Atatürk
19. Atatürk	20. Atatürk
21. Atatürk	22. Atatürk
23. Atatürk	24. Atatürk
25. Atatürk	26. Atatürk
27. Atatürk	28. Atatürk
29. Atatürk	30. Atatürk
31. Atatürk	32. Atatürk
33. Atatürk	34. Atatürk
35. Atatürk	36. Atatürk
37. Atatürk	38. Atatürk
39. Atatürk	40. Atatürk
41. Atatürk	42. Atatürk
43. Atatürk	44. Atatürk
45. Atatürk	46. Atatürk
47. Atatürk	48. Atatürk
49. Atatürk	50. Atatürk
51. Atatürk	52. Atatürk
53. Atatürk	54. Atatürk
55. Atatürk	56. Atatürk
57. Atatürk	58. Atatürk
59. Atatürk	60. Atatürk
61. Atatürk	62. Atatürk
63. Atatürk	64. Atatürk
65. Atatürk	66. Atatürk
67. Atatürk	68. Atatürk
69. Atatürk	70. Atatürk
71. Atatürk	72. Atatürk
73. Atatürk	74. Atatürk
75. Atatürk	76. Atatürk
77. Atatürk	78. Atatürk
79. Atatürk	80. Atatürk
81. Atatürk	82. Atatürk
83. Atatürk	84. Atatürk
85. Atatürk	86. Atatürk
87. Atatürk	88. Atatürk
89. Atatürk	90. Atatürk
91. Atatürk	92. Atatürk
93. Atatürk	94. Atatürk
95. Atatürk	96. Atatürk
97. Atatürk	98. Atatürk
99. Atatürk	100. Atatürk

5037623
1937-15-20

halkla serbestçe konuşup münakaşa edilirke, hazır bulunanlardan biri hazırlanmamış bir mevzu hakkında hiç beklenmez bir sual sorabilir. Halkın gözü önünde böyle bir münakaşadan zaferle çıkmak için büyük bir zekâ sermayesine ve seri anlayış ve intikal hassalarına ihtiyaç vardır.

Atatürkle hazırlıksız surette mülakatlar yapan birçok ecnebler işte bu nokta hakkında büyük bir hayranlık duymuşlardır. Hiç beklenmez bir tarzda girişmesi icap eden müğlâk bir ilmi siyasi veya diğer münakaşa esnasında kudret ve salâhiyetle söz söylemek Atatürke mahsus bir sıfattır. Cemiyet hayatı geçirmek hususundaki istidatları başkalarını ikna etmek kudretini son dereceye kadar tekemmül ettirmiştir.

Herhangi bir mevzu hakkında münakaşada bulunmak üzere iştirak ettiği bir mecliste ortaya koyduğu ikna kudreti bilhassa dikkate değer.

Atatürkün halkla temas etmek ve halkla beraberce yürümek hususundaki zevk ve itiyatları, memleket için ölçülmez derecede kıymetli faydalar hâsıl etmiştir.

1919 ihtilâline girdiği zaman düşüncelerini kongrelere, murahhaslara, fertlere anlatmak hususunda hiç bir zahmetten çekinmemiştir. Netice itibarile sert mücadelelerden başka hal çaresi olmıyan çetin işlerde muhiti ikna etmeyi, daha doğrusu anlayış kabiliyeti bir muhit yaratmayı her şeyden üstün tutmuştur.

Atatürkün bu ruh; kudretinin en büyük eseri, Büyük millet meclisini kurması olmuştur.

Büyük millet meclisi, Türk milletinin iradesini temsil etmiştir.

Türklerin hariçte ve dahilde bulunan bütün düşmanları millî bir meclisten ve umumiyetle halkın herhangi bir toplantıda serbestçe ve açıkça konuşabilmesinden çok çekiniyorlardı. Büyük millet meclisinin kurulması sayesinde millî dava, çok hakikî ve esaslı bir istinat yeri bulmuş ve millî salâhiyeti münakaşa kabul etmez bir manevî temel kazanmıştır. O zaman mevcut bir vaziyet, sağlam seciyeli bir vatanperver olan bütün dürüst vatandaşların bir tek bayrak altında toplanmasına yol açmıştır.

Bir harp ve ihtilâl ortasında bir milletin işlerini, bir meclisin yardımıyla yürütmek kolay bir iş değildir. Bu zahmetli, fakat salim hükûmet tipini tahakkuk ettiren âmil, Atatürkün başka insanlarla iş birliği yapabilmek ve her meselede açık ve kat'i vaziyet almak hususundaki kudretinden ibarettir.

Millî inkılâbın ilk devresinden sonra da Büyük millet meclisinin milletin mukadderatı üzerindeki son derecede geniş nüfuz ve kudreti devam etmiştir. Bu nüfuz pek büyük olmakla beraber şumulünün derecesi Türkiye haricinde kâfi derecede anlaşılmıyor, çünkü Türkiyede müteaddit siyasi fırkalar bulunmadığı hakkındaki düşünceler üzerinde tevakkuf ediliyor. Hakikatte millet ve devletin mukadderatını tayin hususunda son söz meclise aittir. Büyük millet meclisi hakikî bir mürakabe icra eder. Türkiyenin simasını değiştiren icraat ve ıslâhat, meclisin reyinden geçen kanunlar olmadan tahakkuk ettirilmezdi. Büyük millet meclisindeki münakaşalar,

hükûmet erkânı için pek çok defalar müşkül vaziyetler arzeder.

Türk bakanlarının daima en büyük endişesi, meclisi ikna etmek arzusudur. Bu hep te böyle kalacaktır.

Meclisin parlamenter şekilleri tekemmül ettirmek maksadile inhilâle varabilecek felâketli nümayişlere girişmesine ihtiyaç yoktur. Bu gibi şeylere daha fazla alışmış memleketlerin örneği gözümüz önündedir. Büyük millet meclisinin hakikî bir mürakabe infaz etmekle beraber yıkıcı cereyanlardan uzak kalması, Türkiyenin bilgisini ve siyasi terakkisini ilerletmek bakımından en muvaffak yoldur.

Büyük millet meclisinde daima ateşli ve bütün memlekete örnek olmağa lâyık bir vatan sevgisine tesadüf edilmiştir. Dahilî ve haricî emniyet meselelerinde meclis daima büyük bir hassasiyet göstermiştir. Böyle meseleler bahis mevzuu olduğu zaman memlekette bulunan bütün kuvvetleri gözönünde tutmak meclisin şiarıdır.

Atatürk meclis ve hükûmet rükunleri için vâsi bir kaynaktır. Çetin ve dikenli meseleler konuşulurken Atatürkün hazır bulunması ve daima hayret verici bir derecede açık olan fikirlerini ortaya koyması bir mazhariyettir. Vels ne demek olduğunu hiç bir zaman bilmez. Neşesini daima muhafaza eder. Kudreti her zaman tazelenir. İnsanın zekâsından ve mânevi varlığından daimî faaliyetler ve gayretler bekliyen çetin işlerin ortasında her mesele hakkında daima ışık saçan bir rehber mazhar bulunmak uçsuz bir hayatîyet kaynağına sahip olmak demektir. Acı varlık

mücadelesinde ihtiyaç duyulan gay, sebat, ısrar, ümit ve neşedir. Atatürk sayesinde bütün bunlar bize yol gösteren prensipler halinde kalabilmiştir.

Atatürkü halk arasında görmek cidden bir zevktir. Yarım saatlik bir zaman içinde halkın durguluğu ortadan kalkar, Her yüzde haz izleri uyanır ve kuvvetli bir canlılık doğar. Daha mühim olan nokta şudur ki, bütün bu halk arasında derhal birbirlerine karşı müteakabil sevgi, tolerans ve tesanüt baş gösterir. Fertler birbirine bağlanır. Hepsî birden Atatürke bağlanarak yekpare bir blok teşkil ederler.

Böyle vaziyetlerde, halkın heyecanı son hadde varır. Halk kendini tekellüften tamamilen beri görür ve Öndere karşı tam bir yakınlık ve itimat gösterir herkes serbestçe konuşur ve kabiliyetinin en yüksek derecesini ortaya koymaya uğraşır...

Atatürkün bulunduğu bir toplantıya hâkim olan duygu, nefse güvenmektir. Bütün hazır bulunanların alâkası bir tek noktada temerküz eder : Medeniyet ve ilim meselelerine sarılmış, münevver bir heyet vaziyetinde bulunmak.

Bilhassa bütün halk toplantılarına Atatürk nefse hakimiyet ve güvenme duyguları yaratmaya çok kıymet verir.

Hazır bulunduğu bir meclisten ayrılan her fert; bedbinlik, kaygu, üzüntü duygularından kurtulduğunu hisseder. Herkes büyük Önderinin büyüklüğünü yeniden idrak eder ve şu hakikati bir kere daha kavrar ki, ona inanmak yurdun kurtuluşuna ve terakkisine inanmak demektir.

En bariz vasıflarından biri de, mü-

nakaşa halinde bulunan bir toplantının görüş tarzını kendi münakaşa dehası sayesinde değiştirmek ve büyük bir halk mitingine de, kararlarının uyandırdığı şevk ve heyecan sayesinde yeni ruh vermektir.

Türk kadınının kurtuluşuna ve hayatın bütün sahalarında iş beraberliği hakkı kazanmasına ait olan müşkülleri kolaylıkla atlatmamızı da Atatürkün uğraşmalarına ve irşat yolundaki gayretlerine borçluyuz.

Büyük devlet reisinin birçok vesilelerle içtimâî bir mürşit sıfatıyla saatlerce emekler sarfettiğini görmek, muâşeret usullerini bilmiyenlerin hatalarını örtmesine, herkese nefse hürmet telkin etmesine ve yüksek seviyede içtimâî hayatın zevkini tattırmasına şahit olmak insana hem hayranlık, hem de hürmet telkin eden bir manzaradır.

Umumî yerlerde halka yeni alfabeyi öğretmeyi vazife edinen Şef, Türkiye'nin yeni cemiyetini yaratmak ve bunun toplantılarına içtimâî renk vermek hususunda da, büyük emekler sarfetmiştir. Atatürk bu faaliyetleri öyle bir memlekette yapmıştır ki bunun son iki asır zarfındaki hükûmeti, türlü türlü müşküller ortasında bir kurban gibi kıvrılırken, halkın gazabını uyandırmak için şundan başka çare bulamamıştır : Kadınlara daha kalın peçeler taktırmak ve daha uzun çarşaf ve feraceler giydirmek.

Böyle şartlar karşısında kadınları bir mahkemede hâkim bir dairede memur, mektepte öğretmen, lâboratuarda çalışır bir kimyager mevkiine çıkarmak için bir cemiyeti cebir ve tazyik altında

bulundurmak kifayet etmez. Şiddet usullerinden başka yollara müracaat etmek, ikna vasıtaları kullanmak ve irşat ve terbiyede sebat etmek lâzımdır. İşte Atatürk bu vazifeyi bizzat görmüştür.

Atatürk büyük bir stratej olarak tanınmıştır. Hiç bir harp kaybetmemiş daima zafere varmıştır. Onun tipinde büyük kumandanlar politikaya karıştıkları zaman hiç bir memleketin tarihinde bir misale tesadüf edilmez ki, sırf cebir ve şiddet yoluyla idareye meyil göstermesinler.

Atatürkün siyasî görüşü temamlı başkadır. Onun kanaatine göre kuvvet ve strateji, daima yüksek emel ve ülkülerin nüfuzu altında kalmalıdır. Kuvvet, büyük ve haklı davalara ait bir korunma vasıtası mahiyetini hiç bir zaman tecavüz etmemelidir.

Böyle bir görüş, siyasî hedef ve kanaatlerde büyük bir vüzh bulunmasını icap ettirir.

Atatürkün usulü şudur : Siyasî mücadelelerinde müdafaa ettiği davayı daima mantıkî ve haklı bir teze istinat ettirir ve teze bütün inancı verir. Atatürkte bulunan bu vasıf öyle bir iman yaratmıştır ki bunu yeni Türk devletinin temel taşı addetmek caizdir.

Son iki asır esnasında Osmanlı İmparatorluğu gaye ve siyasetine ait bütün vüzh ve ciddiyeti kaybetmişti. Tunus, Cezayir, Mısır, Girit, Bulgaristan, Bosna, Hersek ve Arabistanın muhtelif kısımları başka başka şekillerde imparatorluktan ayrılmakla beraber Babîâli bunların hepsine hâlâ kendi mülkü gözüyle bakıyordu. Halbuki kendi paytahtında bile malî ve adlî kanunlarını tat-

bik hakkından mahrumdu.

1918 de, büyük harpten sonra imparatorluğun tecrübeli devlet adamları, İtilâf Devletleriyle sulh müzakeresine hazırlandıkları zaman, [sulh şartı olarak bütün Arabistanı ve Avrupada birçok yerleri istemişler ve gûya bir takım büyük tarihi hadiseler hiç olmamış gibi bir tavur takınmışlardı. İmparatorluk için her şey bir şekil meselesinden ibaretti. Kendi lâfzan iş başında kalmak şartıyla memleketin ecnebilerle beraberce idare edilmesi, kendilerini müteessir etmiyordu.

O sıralarda, Atatürk, millet ve yurdunun varlık davasını tek başına ele almış bir vatandaş vaziyetine girmişti. Bu sıfatla ortaya koyduğu görüş temamlı başka .di. Vazifesi hiç te kolay değildi, çünkü Türk millet ve yurdunun bütünlüğü davası ancak silâhla ve kanla kazanılabilecek bir dava idi.

Zaferden sonra da eski millî tezine sadık kalabilmek ve millî hudutlarına münhasır bir Türkiye siyasetini sonralarıda gütmek, ancak Atatürk kadar büyük bir insandan beklenebilecek bir işti. Bu görüş bizi birçok yanlışlıklardan korumuş ve takip edilecek doğru yolu bize göstermiştir.

Panislâmizm ve Panturanizm siyasetlerini temamlı reddettik. Düşmanımız olmıyan memleketlerden herbirile sağlam ve samimî bir dostluğa girişmek bizim için tabii bir siyaset halini almıştır.

Millî müdafaaaya gelince yeni bir nazariye millet siyasetimize temel olmuştur : Haksız her işten uzak durmak...

Fakat biz ne şekilde olursa olsun

ister büyük, ister küçük, maddî veya manevî bir tecavüzün hedefi olursak, kendimizi korumak için Türkiye'nin bütün membalarını harekete getirmeye zaruret duyarız.

Atatürk, fertler arasında olduğu gibi milletler arasında da emniyet telkin eder yolda münasebetler kurulmasına ve verilen sözlere istinat etmek mümkün bulunmasına çok ehemmiyet verir. Kanaatinca, hariçte veya dahilde, bir fert veya millet itimada lâik olmalıdır. Valnız böyle adamlar ve böyle milletlerle münasebette bulunmak ister. Temas ettiği devlet reisleri ve diğer insanlar hakkında çok samimî bir hatıra muhafaza eder. Bir dostluk kurunca buna mutlaka sadık kalır.

Şunu diyebiliriz ki muhtelif milletlere mensup mümtaz şahsiyetlerin birbirleriyle temasa gelmesi, bütün o milletlerin temasa gelmesi demektir. Eski Kral Sekizinci Edvardın ziyaieti bütün Türk milletini en samimî, en çok sevgi dolu bir tarzda İngiliz milletle temasa girmiştir. Bunu teyit etmek benim için bir zevktir.

Atatürkün başlıca merak ve meşgalesi kültür meseleleridir. Umumiyetle tarih ve hele Türk tarihi araştırmalarına hasrettiği enerji zikre lâiyktir. Araştırma devreleri esnasında günde on saat ten eksik olmıyan çalışmaların uzun seneler zarfında teşkil ettiği emek yekûnu cidden büyüktür.

Atatürk böyle günlerce ilim ve ihtisas adamlarile başbaşa araştırmalar yaparken zaman mefhumunu temamlı kaybeder. Tetkik mevzuu ne olursa olsun, hiç fasıla vermeden, uyumadan,

rahat yüzü görmeden uzun zamanlar çalışabilir. Bünyesinin mukavemeti fevkalâde bir derecededir. Askerî kumandanlık gününün çalışma itiyatları tam kuvvetini muhafaza etmektedir.

Çok defalar kendisine kitapları ve kâğıtları arasında yirmi dört saat, hatta daha fazla bir müddet çalışır bir halde rastgeldim.

Tarihi araştırmalarının kültürel neticeleri çok mühimdir. Mekteplere mahsus tarih kitapları kendi nezareti altında yeni baştan yazılmıştır. Arkeoloji hafriyatı her bir suretle teşvik görmüştür. Tarih sahasında keşfedilen yeni hakikatler millete bildirilmiş ve milletler arası âlemin tetkikine arz olunmuştur.

Türk tarihini araştırmak için millî bir cemiyet kurulmuş ve bu cemiyet çalışmalarının neticelerini ve düşüncelerini büyük kongrelere bildirmeye başlamıştır. Bu uğraşmaların ortaya koyduğu neticeler hem millî bakımdan, hem de medeniyeyi bakımından çok mühimdir. Türk milleti, mevcut milletlerin en eskilerinden biri olduğunu ve çok eski bir medeniyeti bulunduğunu bu sayede idrak etmiştir. Bu idrak milletin nefesine güvenini ve kültürel sevgisini yükseltmeye hizmet etmiştir. Milletin kudreti inkişaf ettikçe ruhunun kapılarını yeni bilgilere açmış ve hakikate olan sevgisi büyümüştür.

Eski İmparatorluk kendi topraklarında Bizans ve Roma eserleri bulunmasından adeta korkardı. Halbuki şimdi arkeoloji eserlerini ortaya çıkarmak için memleket bizzat büyük bir gayretle çalışmaktadır. Son Alacahöyük hafriyatı, tarihî araştırmalar enstitüsünün teşebbüsüyle yapılmıştır. Elde edilen neticeler dünyanın her tarafında dikkati celbetmiştir. Ayasofyanın Bizans eserlerine ait bir

müze haline konulması meselesinden bahse lüzum var mı?

Atatürk geniş görüşlü, ulvî seciyesini toleransını hakikate sevgisini ve memleketin sosyal ve kültürel bünyesinde husule getirdiği inkılâbın izlerini hiç bir şey bu basit misal kadar vüzuhla gösteremez.

Atatürk şimdi Türk dili üzerine çalışmakla meşguldür. Bunu vukuf ve salâhiyetle yapabilmek için esaslı filolojî tetkiklerine girişmiştir. Bu çalışmalar senelerdenberi devam etmektedir. Takip edilen çalışma ve münakaşa usulü mutat dairesindedir. Bir Türk dili tetkik cemiyeti kurulmuştur. Konferanslar veriliyor. Umumî içtimalarda raporlar okunuyor. Milletler arası şöhreti haiz âlimler bu içtimalara çağrılıyor 1936 yazında Dolmabahçe sarayında büyük bir dil kongresi toplanmıştır. Bine varan kongre azası arasında İngiliz, Fransa, Japon, Sovyet, Avusturya, Leh, Alman, Macar Yunan ve Bulgar âlimleri de vardı.

Bütün bu uğraşmalar, Atatürk'ün millî bir yapı yaratmak hususundaki ideali için ne suretle çalışır bir mimar olduğunu göstermeye kifayet eder.

Bu mahdut satırlarda Şefimizin bilhassa devletin mimarı sıfatıyla olan rolünü çizmeye çalıştım. Devlet ve millete ait sayısız meseleler temastan ictinap ettim.

Atatürk'ün başlıca hedef ve gayesi şu olmuştur: Daima uyanık ve ihtiyatlı olmak, dahilî ve haricî tehlikelere karşı hazırlıklı olmak, siyasi içtimâî ve kültürel temel üzerine kavi bünyeli bir millet kurmak...

Türk milleti Atatürke bağlıdır. Milli zaferleri hakkında olduğu kadar yarattığı bütün bu varlıklar hakkında da minnet besler...

Otuz Bir Halkevi Açılırken

ŞÜKRÜ KAYA

Atatürk inkılâbının Türk ve Türkçü olması ana vasıflarındandır. İnkılâbımız Türk milletinin cihan tarihile başlayan medenî ve sosyal yaşama ve yaşayış safhalarından alınmış ve onun istidat ve ihtiyacına uygun olarak tesbit edilmiş reel kaidelerdir. İnkılâp bu itibarla tamamile aslıdır. Diğer memleketlerde tatbik edildiği görülen müvazi ve mümasil hareketler tarih sırasile hep bizimkinden sonradır.

Aynı hareketlerin tatbikat ve fiiliyat sahasında muhtelif memleketlerde görülen ileri ve geri ayrılıklar, millî seciyelerin, muhitlerin tesirlerine ve çalışma tarzlarına atfolunmak lâzımdır.

Tarih sırasile önde olan inkılâbımızın eser ve derece itibarile en öne geçmesi için çalışmamızı tanzim etmek ve temposunu behemhal memleketin ihtiyacına uydurmak mecburiyetindeyiz.

Milletimizin seciyesi ve tabii muhitemiz böyle çalışmalara muzaaf eevaplar ve semereler verecek kabiliyettedir.

Türk olan inkılâbımız zarurî ve tabii olarak Türkçüdür de. Türk ve Türkçü vasıflarını esaslı bir şiar olarak bünyesinde taşıyan ve yaşatan bu inkılâbın milliciliği inhisar ve infirat ifade etmez. Türk milliciliğinin hedefi, medenî kültürün ve insanlığın müşterek ve yüksek duygularının müsbet yollarda inkişaf ve intişarını esas ittihaz etmektir. Bu gaye-

ye ermek için halka dayanmayı da en sağlam vs kısa bir yol bilir.

Atatürk'ün memleketi ve milleti esir olmak, yani mahvolmak tehlikesinden kurtarıldıktan sonra bir daha böyle bir badireye düşmemesi için bulduğu en emin vasıta, Cumhuriyet Halk Partisi Kurumu olmuş ve ona tutacağı yolu kendi eliyle plânlaştırdığı dinamik progressist programı ile göstermiştir.

Türk milletini lâyık olduğu yüksek mevkide tutmayı ve Türk milletini beşeriyet içerisinde mümtaz bir camia yapmayı istihdaf eden bu ana yol, halk kütlesinin her bakımdan yükselmesini kendine temel yapmıştır.

Partinin vazifesi evvelâ bu temel yapı ve bu sağlam temel üzerine yüksek ideallerini kurmaktır.

Hükûmetin her sahadaki faaliyeti buna matuftur. Zaten devlet kurmaktan da gaye budur. Bir taraftan devlet ve hükûmet bu aslî vazifesini yaparken diğer taraftan Partinin de bu kalkınmayı bizzat halkın halk için ve halk elile yapmasını temin ettirmesi Büyük Önder tarafından Partiye verilmiş aslî bir ödevdir.

Parti ve Partililer her yerde bunu konuşmalarile, görüşmelerile, müsahebe ve konferanslarile yapmaktadırlar. Fa-



Halkevlerinin açılış yıldönümünde Ankara Halkevinde bir söylev veren
Dahiliye Vekili ve C. H. P. Genel Sekreteri Bay Şükrü Kaya

kat eğer Atatürk kendilerine ve bütün millete Halkevleri gibi toplayıcı, birleştirici ve tanıtırıcı bir müesseseyi kurarak çalışmalarına emniyet etmeseydi bugünkü şartlar içerisinde fertlerin tesirleri çok mahdut kalır, ve gayeye vusul müddeti çok uzamış olurdu.

Halkevlerinin kültür, sosyal ve ekonomik bakımlardan az zamanda yaptıkları tenvir, irşat hizmetlerini anlamak için istatistikler yazılar ve rakamlar sağlamca şahittir. Halkevleri vatandaşların medenî, bedîî irfan ve zevk ihtiyaçlarını tatmin edecek bir müessesedir Her yurddaş orada bildiğini öğretir, ve

bilmediğini öğrenir.

Her Türk münevveri bilgisini istidadından ziyade bu milletin onu yetiştirmek için sarfettiği emeğe borçludur. Hiç bir makam, hiçbir memuriyet, hiç bir eser bu borcu tam olarak ödiyemez.

Her münevver Türk için, mevki ve hayatını temin eden ve millete borçlu olduğu bilgisini en asıl ve dürüst tesviye çaresi, hattâ vatanseverlik ve insanlığın da icabı, bildiğini, hiçbir suretle bilmemekten mes'ul olmıyan yurddaşlarına öğretmektir.

Halkevleri kendileri ve onlar için çalışmıştır.

Uzak Değil

A. Ataman

Tuşların kâğıtlara çarpışından çıkan boğuk seslere diğr makinelerin muttarit tıkrıtları bir karşılık gibi karışıyor, geniş salonun içinde disiplinli bir kayanasma var. Elimdeki müsveddeyi dikte eden arkadaşla eğiliyorum, harfler bir sağnak halinde beyaz kâğıda dökülüyor.

Kulaklarımda etrafımı saran daktilolardan gelen uğultular var; herkes bir yarış heyecanı içinde.

— Ben üçüncü köyü tamamladım.

Makineler duruyor... Başlar kalkıyor sonra camları sarsan bir kahkaha tufanı boşalıyor...

— Aman şarbay duymasın, gıcırdayan kağıtlardan ceza alınıyormuş !.

Köşeden ber ses :

— Beley [*] le sekizinci köy bitmek üzere bayım ! makineler başlıyor. Başlar öndeki kâğıtlara biraz daha eğiliyor.

Tuşların kâğıtlara çarpışından çıkan boğuk seslere diğr makinelerin karşılık veren uğultuları karışıyor...

Söğütlerin gölgelendirdiği dereye bulutların kızılığın inmiş, odayı dolduran şakrak sesleri ırmağın kıyısında yığın sürüler halinde toplanırken harmandan ayrılan gürbüz köy çocuklarının sevinçli çığlıklarıyla karşılanıyor. Artık işini bitirerek Cumhuriyet alanının temiz sıralarına yaslananların sayısı çoğalmıştır.

Sigarasını yakan bir ihtiyar yeni gelen bir delikanlıya takılıyor :

— Baban işini bitirdi. Anbarları doldurdu artık sıra senin düğün ne güne bakalım.

O, kızarak ve gülümseyerek uzaklaşıyor.

Güneş köyün beyaz boyalı evlerinin parlak camlarını sıyrarak alçalıyor. Alanın karşısında kızaran bulutları görmek ister gibi bir parça daha yükselen iki bina; köy ve konuk odaları son ışıklarla parlarken muhtar karşı yoldan geçen bir atlıyı göstererek soruyor :

— Kim bu geçen atlı Kurdca ?

Diğeri kıskanç bir sesle söylüyor..

— Komşu köyün öğretmeni ! kasa-badan dönüyor olmalı.

Muhtar geniş bir soluktan sonra :

— Bizimki de yakında gelir. Okulun bitimine ne kaldı sanki !..

Köşeden bir ses gürültünün arasından bana kadar geliyor.

— 941 Senesi eylülünde Beley okulu açılacaktır. Dikte eden arkadaşlar bir yanku gibi tekrarlıyor.

— Beley okulu açılacaktır..

Hazırlık için köylerde inceleme gezimizin ilk gecesini bir ahır üzerinde pilerle koyun koyuna geçirdiğimiz köy.

Gece kasabayı saran sessizliğin son haddini bulduğu bu saatte parmaklarımızın altında şekil alan bu taslaklar yurdun bünyesini saran işlerin reklamsız ve gürültüsüz yapılan eşlerinden belki de en azemetlisidir. Bu Cumhuriyetin köylere ve köylünün içine girişidir Beş yıllık köy kalkınma programları beş yıl sonraki Türkiye'nin benliğimizi bir sevinç parıltısıyla saran ilk ışıklarıdır.

[*] Havzada bir köy adı.

Halkevinin Çocuğu

Behcet Kemal Çağlar

Halka hizmetin ulvî sırrına ermiştir o;
Kendisini davâyâ bilerek vermiştir o :
Yanında hiçtik şem'in şuursuz pervanesi.
Ve sesi, inkılâbın, kültürün, halkın sesi...
Kaç yaşındaysa, kimse « Halkevi genci » adı;
Ve maksadı dünyanın en insani maksadı :

Atmak şahsî zevki de bir şahsî keder gibi;
Halkın değerlerini işlemek mermer gibi;
İnkılâbın örsünde dövülmek ve dövülmek
Güneşinde parlamak yalın süngüler gibi;
Her imkânsız görünen başlangıçtan hız almak
Düşünmek, plân yapmak Samsuna iner gibi;
Sinsi inansızları, çarpık inanlıları
Sürmek ve sürmek 9 eylülde sefer gibi;
Mesuliyet ve şeref duygusunu bir tutmak
Ferahatı kuşanmak bir altın kemer gibi;
Serdar gibi : onörün ve kültürün safında,
ATATÜRK'ün safında gönüllü nefer gibi...

Halkevi var : münevver, avare zerre değil;
Öyle bir yerde değil, öyle bir kerre değil :
167 Yerde murada erdi bu yurd ;
167 Özden feyzini verdi bu yurd:
167 Tarhta belledik bağımızı;
167 Burca diktik Bayrağımızı.
Öz yurdu fethet çıktık işte manen yeniden,
Bir gönüllü zabittir burdan her köye giden,
Bir zavkin zaferidir köyde her bando sesi,
Her halk dersanesi bir ayrı irfan cephesi:
Sahnedeki her hadın hemşiyre ödevinde,
Her kadın Tomris kadar kahraman Halkevinde.
Savaş çetinse çetin : şuur tam, enerji bol,
Her okuma odası, bir ileri karakol;
Kalb ve kafa fethedip geçeceğiz bu yoldan :
Bir büyük fethet çıktık 167 koldan.
Ve Böyle gelecektir. Sonu karanlıkların
Bugün 167, bin altmış yedi yarın !

ATAM

Ali Ertan

Çevreler yanını kıyı ve yayla,
Her Türkün bağrında gezer er Atam.
Kürre sönük kalır, güneşle, « ay » la,
Nurundan renk alır şu gökler Atam.

Bahtımız ağırdı ufkundan duru,
Yuvandan hız aldı hözlerin nuru,
Geçer eteğinden arzun gururu,
Güler boralara muzaffer Atam.

Tunçlaşır irade, hayat bozkırda,
Pas tutmaz yağmurlar, uyuşmaz kırdı,
Aylara göz attı, koşan çığırda,
Milyonların kalbi sana yer Atam.

Ümid zaman gibi fâni bir ömür,
Üstünden yıl geçmiş dağlar kadar hür
Nereden bakılsa, yolun görünür,
Peşinde ülkümüz seferber Atam.

Gögün tabanında gül açdı nasır
Eriş inkılâbla messafe, asır,
Mukaddes kanında dolaşan her sır
Tazeler zaferi, bir zafer Atam.

17 Milyon gönül şimdi birer Halkevi
Gözümüzün ferinde ülkümüzün alevi
Büyük yarınımıza doğru seferberiz biz.
HALK İÇİNDE HALK İÇİN HALKLA BERABERİZ BİZ.

Halkevi genci nedir işinde gören bilir...
O hep böyle yükselir, Tanrı biraz eğilir,
Bir gün öper alnından bu adsız kahramanı.
Kuvvetlendirmek için içindeki inanı :
Düşün o damarlarda nabız vuran al kanı :
Mustafa Kemal kanı... Mustafa Kemal kanı...

ESKİ TARİHDE :

Demokrasinin Doğuşu (1)

RİFAT

Birçok ailelerin daha yetgin ve daha tam bir grup kurmak için birleşmelerinden vücuda gelen Roma cemaatlerinde de kurum esas model aile idi, böylece birleşüp vücuda gelen aileler müşterek küt-le dayanan bir teşekkül halini alırdı. Bu tarzda teşekkül edüp vücut bulan cemaatlerin konfedere (confedere) oluşlarından meydana gelmiş gibi olan sitele-rin şeklide bu şekildi. İbtidai site fert toplantısından değil bizzat kendisinde subsister olan daha önceki gruplardan doğmuş federationlardandı.

İnsan doğuşile ailesine bağlıydı, son-radan ve daima bir din ayını ve merasi-mi içinde — doğumla başlayan sosyal, durum derecelerinden geçe geçe site ü-yeliğine kadar çıkardı; esasen siteden önce memleket ailelere bölünmüştü hatta bunlardan bazıları çok uzun zaman yaşa-mışken zamanla sönüp dağılmışlar, mem-lekette tuttukları mevki ve yerlerde hu-susî kultureleri dinleri ve şefleri ile serbest

(1) 13 üncü nüshamızda devam ede-ceğinin ilâvesi yanlışlıkla unuttulan ya-zının mabadıdır. Bu münasebetle geçen yazıda geçen tertip yanlışlarında düzel-tiyoruz, dördüncü sütunun 12 inci satırı-na (1) konacak, sahifenin sonunda buna atfen Fustel de Coulanges ismi ilâve edilecektir. Aynı sütunun onbeşinci sa-tırının ilk kelimesi domestique son satırındaki şifa kelimesi de şef diye düzel-tilecektir.

ve muhtar bir hayat yaşarken zamanla ister istemez azalarak Atina, Pire Mara-tun gibi beş on konfederasyondan ibaret kalmışlardı.

Yukarıda bahsettiğimiz üzre sonraları çok mükemmel ve parlak bir demokrasi örneği olarak tarihe giren Yunan site veya Cumurluğunun orjinini elde edebil-mek için canlı ve açık bir misal olarak Atinayı [Letat athenien] i almalıdır, bu etat zaman ve devirlerin içinde ve önün-de en kuvvetli cemaat olarak kalabilen Ceeropidis ailesinin hakim bulunduğu cemaatti.

Bu cemaat öteki cemaatlerin hepsini zamanla alarak bütün Atina havalisini müstevlî ve şamil oldu. Bu suretle mey-dana gelen birlik, din ve siyasada da bir-lik neticesinde Atinada vücuda gelen etat ile hükümet bütün mahalli kuvvet ve te-şekkülleri idaresi altına aldı. Bu nevi si-yasî teşekküllerin müşterek vasıflarından olduğu üzre hakikatte bu hükümette kuv-vete istinat etmişken ailenin şeklinde olduğu gibi hukukca monarşi şekline, bu itibarlada dine dayanıyordu. Bunda ise mutlak hâkim ve hükümdar olan kral de-ğil tanrısai kanundu kral ancak bu kanu-nu temsil eder, şark theocratles teokaasi-lerinin aksine olarak cemaatini tanrılar namına idare değil onu tarilar nezdinde temsil eder bir vaziyette idi. Bu arada

başlı başına bir hususiyet ve chemmiyet arzeden bid vakiada bütün Yunan ve Ro-ma tarihinde tabii ve zarurî bir netice olarak demokrasiye çıkan yolu tanrısai kanunların açmış olduğudur.

Yunan sitesi bir din esası üzerine ku-rulmuştu etatın da bu esas üzerinde vü-cut buluşu idarede ona hududsuz ve tan-rısai bir kudret ve nüfuz temin etmişti. Bu nevi ve şekilde prensiplerle idare edi-len bir sosyete de şahsî hürriyet varid ve mevzubahs olamazdı bu bakım itibarla kolayca anlaşılırki kayıt ve şartsız olarak her şeyde ve her itibarla ferd site tabi ve aittir. etatı meydana getirmiş olan dinle onu idame ve idare edüp besleyen etat birbirlerine dayanarak öyle bir haki-miyet tarzı kurmuşlardı ki ne manevî ve ne maddî hiç bir varlığın bu kuvvetin esaret ve elinden çıkup kurtulabilmesi imkânı yoktu. (1) İlgün aileye bağlı olan fert bunun bağlana kaldığı etat ye yaşa-dıkea bağlıydı.

Fert bekâr kalamazdı.

(1) Cite Antique

Malını nefsine ve şahsına hasredemezdi devlet her istediği anda onu elinden alabildi.

Bütün hayat boyu askerlik mecburi bir hizmetti.

Yiyeceği ve giyeceği hususi nizam-lara tabidi.

Umumi işlerde hizmet ve yardımla mükellef ve mecburdu.

Kısaca, bütün bu kayitleri hep birden ihtiva eder olduğundan hiç şüphe olma-yan umumi tahsil, terbiye ve öğretimde yalnız devletin elinde idi öyleki ve oka-darki ferdi dört yadından bağlayan bütün bu kayitler üzerinde tarihlerde ihtilâfta-dır. Bununla beraber gerçek çok açık bir gerçek varki oda eski site âmenin men-faati karşısında ferdin hakkı ve bizim bu-günkü kanaat ve anlayışımızla bilüp an-ladığımız hürriyetin yeri yoktu. Demokra-si eskis ve kanaatlerine uygun olan, bü-tün imtiyaz ve hukuku cemiyet adına ve hesabına tutan bu müessesenin eyilikleri Roma ve Yunan cemiyetlerinin tabi ol-dukları dinsel karaktere istinat ettiğide ayrıca dikkate değer bir hususiyettir.



(Cevat Kâzım Tunçoğlu) nun Halkevinde
vermeğe başladığı (istiklâl ve inkılâp)
konulu konferansından

Birinci Konferans

- A — Ön söz
B — Yüce Atatürkün Cumhuriyet Halk Partisi ikinci büyük konferansındaki nutuklarından (Memleketin inkılâbdan evvelki tablosu)
C — İşgaller ve İstanbulda miting.
Ç — Düşman ordusuna selâm vermek mecburiyeti.
D — Ankara ve Çankaya.
E — Halk ordusu ve düşman.
F — Millet Meclisi kürsüsünden sesle.
G — Anadolu gençliğinin İstanbul gençliğine hitabı
H — Ulusal kasırğa.
O — İstiklâl savaşında Türk kadını.
Z — Büyük zafer ve Atatürkün garba hitabı.

Sevgili yurddaşlarım !

Karşınızda ; (İstiklâl ve İnkılâp) yıllarını yaşayan her emekli gibi, son evrensel savaşımızın başından sonuna kadar vazife almış ve çığneden yurdunun müdafaasının tatlı acılığında yoğrulmuş ve kan dökmüş, bugünde yurduna aynı borcu ödemekten başka bir şey yapmayan (siz ruhda) bir genç görüyorsunuz Şu dakikada halkı ve ekseriyetilede Cumhuriyet gençliğini temsil eden sizlerle bilhasse Halkevinin bu kutsal çatısı altında karşılaştığım için çok bahiyarım. Beni dinlemek isteyen ve bu zahmete katlanan (ne bir, ne yüz, ne on,) içinizden tek bir kişi gelmiş olsaydı bile ben yine (konferans ve hitabelerimi) tekrarlayacak ve ödevimi yapmış olmakla haz duyacaktım. Belki inanmazsınız Arkadaşlar ; ben şu ezberleyemediğim

uzun satırları o kadar duyarak ve isteyerek hazırlamışım ki; onları bazen kendi kendime tekrarlarken yaşadığım (İstiklâl ve inkılâp) günlerimize doğru sevinç göz yaşlarımla dalarak kendimden geçtiğim olmuştur. Her ulusal mevzu girişde hepinizin benim duyduğum bu sönmez aşk cereyanına severek katılacağınızdan eminim.

Arkadaşlar; İstiklâl ve inkılâbımıza dair ne kadar söz söylene ve ne kadar derin eserler meydana ketirilse azdır. Bütün dünyanın (Türk inkılâbı ile olan) saygı ve takdirle dolu ilgisini görüyor ve duyuyoruz, bu böyle iken kendi inkılâbımızı kökleştirmek ve Cumhuriyeti korumak ödevini alan bizler daha şimdiden susmaya başlarsak, (son hızla yürürken birdenbire durmanın felâketli sarsıntısına) uğramış oluruz. Büyük

(Şefimiz Atatürkün) (durmayalım düşeriz) dediğini hiç bir vakit unutmayalım.

(İnkılâbı seven yayar) cümlesinin her münnevvere şerefle yüklediği ödevden hissemize düşeni yapmak hepimiz için bir vazifedir. Noksanlar ile beraber bu ödevimin kudsiyetine inananlardan ilk dileğim : Henüz dörtte bir asrını bile doldurmayan (istiklâl ve inkılâbımızı) onun ülkülerini, amaçlarını, çizdiği altı ok yolunun heyecanlı başarılarını ellerinden ve dillerinden geldiği kadar söylemeleri yazmaları ve yaymalarıdır. Yurd için çalışmanın ölçüsü yoktur arkadaşlar, çünkü yurd dünya durdukça duracaktır, yurda, halka ve inkılâba dair verilecek her türlü gösteri konferans veya hitabelerin çok derin bir samimiyet havası içinde akup gitmesi icap ettiğinden takdir edersiniz, bu mevzuun temeli, herhangi bir mevzu gibi maddi veya riyazi değil, doğrudan doğruya kalbî, manevî ve hayatidir. Bu mevzular okadar cana yakın ve o kadar kutsal mevzulardır ki ; her hangi bir yurddaşın bu konudaki bir hitabesi karşısında onun heyecanına hak veriyorsak bizim içimizde inkılâbın cevherli ateşinden alevler vardır ve nabızlarımızda atan yalnız (Cumhuriyet aşkı ve altı ok yoludur.)

Sayın Yurddaşlarım ;

Recep Peker konferansında (her türlü meslek erbabının, kendi hayatlarının belli olan istikametlerinden başka, hepsinin birden bir tek istikamete gitmesi şarttır) diyorlar ve bu istikamet (ulus birliği ve yurd severlik) olduğunu işaret ediyorlar.

O halde, inkılâbdan ve halkçılıktan ülkü ve yurd severlikten bahseden bir hatip karşısında, bir parlör, bir radyo bir gazete ve bir kitap karşısında genç ve ihtiyar, kadın ve erkek, işçi, amele, tüccar, memur, subay ve öğretmen : birbirimize karşı hiç bir üstlük ve astlık düşünmeden, meslekler arasında mesleklerin hayat yolu istikametindeki farklarını gözetmeden (inkılâp ve istiklâl, halkçılık ve yurdseverlik) ülkülerimiz istikametine giden bu (bir tek) istikameti hatırlamaya ve benimsemeye mecburuz. Hepimize, kendi işlerimizde düzenlik veren bu mecburiyeti bir ihtiyaç ve bu ihtiyacıda yurdseverliğimiz doğurmaktadır. İşte gençliğe düşen ulusal büyük vazifelerden birisi de : Zorla alıştırılıp öğretilmekten bir fayda hasıl olmayan ülkülerimizi halka, halkı kültürel sahada yükselterek ve yavaş yavaş hazmettirmektir.

Kendimizi yoklamalıyız arkadaşlar ! Yukarda söylediğim kadar ateşli vatanseverler değilseniz, münnevver değiliz. Bence evrensel inkılâbımız (münnevver) kelimesinin lügatteki manasını (ateşli vatansever) diye manen değiştirmiş olsa yeridir.. Bütün bir acunun kararile eli kolu bağlanarak, yeri yurdu paylaşılacak istenmiş bir ulusun diriliş ile inkılâbtaki başarısına düşmanlar bile bu gün taktirle bakarken, o (istiklâl ve inkılâbı) başaran milletten olduğunu bile bile, o yurdun ülkü ve heyecanını duyamamak bir Türk için elbette fecidir. Arkadaşlar ! Ben, böyle bir Türk yoktur diyorum.. Hepimiz ateşliyiz, hepimiz (ateşli ve heyecanlı vatansever Türkleriz !) ve yavrularımızı da bu

duygu içinde büyütüyor, yurda armağan ediyoruz.

« İstiklâl ve inkılâp » konusu içinde söyleyeceğim sözleri, istiklâl savaşımızın ilk günlerinden itibaren küçük bir tarihçe halinde anlatmayı, o yıllarda bulunmamış gençlere, tarihte okuduklarımı, o günleri yaşayanın ağzından ve o günlerin heyecanıyla dinletmek bakımından önemli buldum. Barut kokularına, kan ve feryada, nihayet zafer çengelinin türlü çiçeklerine daha yakınlı yüzünden bu (tarihçemi) derin bir ilgi ile dinliyeceğinizden eminim.

Arkadaşlar dünden bahsedişlerim (dünü unutma bugünü iyi anlarsın) cümlesini tekrarlayacaktır. Konferansımın asıl hedefi : bugünden ve yarından bahsetmektiz, Cumhuriyetimizin verimli başarılarıyla öğünürken bize ulusal ülkülerimiz istikametinde serbest söz söylemek, yazılar yazdırmak ve eserler hazırlamak fırsatını veren ancak yurdumuzun ferah, mesut, ve muzaffer havasıdır, var olsun bize bu günleri bağışlayan (Yüce Atatürk !)

Millî Reis Gazi M. Kemalin

C. H. Fırkası ikinci büyük

Kongresindeki Nutuklarından

(Memleketin inkılâptan evelki tablosu)

Bu izahattan sonra manzarai umumiyeyi, daha dar bir çerçeve dahiline alarak, seri ve sehil bir surette, hep beraber müşahade edelim :

Muhasım devletler, Osmanlı devlet ve memleketine maddeten ve manen tecavüz halinde, imha ve taksime karar vermişler. Padişah ve Halife olan zat, hayat ve rahatını kurtarabilecek çareden başka bir şey düşünmüyor. Hükûmeti de aynı halde. Farkında olmadığı halde başsız kalmış olan millet, zulmet ve müphemiyet içinde tecelliyata muntazır. Felâketin dehşet ve sikletini idrake başlayanlar, bulundukları muhit ve hissedebildikleri tesirata göre çareî halâs telakki eyledikleri tedbirlere mütevessil.. Ordu ismi var cismi yok bir halde. Kumandanlar ve zabıtlar, Harbi Umuminin bunca mihnet ve meşakkatleriyle yorgun, vatanın parçalanmakta olduğunu görmekte dilhun, gözleri önünde derinleşen karanlık felâket uçurumu kenarında dimağları çare, çareî halâs aramakla meşgul..

Burada, pek mühim olan bir noktayı da kayıt ve izah etmeliyim. Millet ve ordu, Padişah ve Halifenin hiyanetinden haberdar olmadığı gibi o makama ve o makamda bulunana karşı asırların kökleştirdiği dinî ve ananevî rabitalarla muti ve sadık. Millet ve ordu çareî halâs düşünürken bu mevrus itiyadın sevgiyle kendinden evel Makamı Muallayı Hilâfet ve Saltanatın halâs ve masuniyetini düşünüyor. Halife ve Padişahsız halâsın manasını anlamak istidadında değil.. Bu akideye muhalif rey ve içtihat izhar edeceklerin vay haline ! derhal dinsiz, vatansız, hain merdut olur..

Diğer mühim noktayı da ifade etmek lâzımdır. Çareî halâs ararken, İngiltere Fransa, İtalya gibi düveli muazzamayı gücendirmemek esas gibi telâkki olun-

makta idi. Bu devletlerden yalnız biriyile dahi başa çıkılamıyacağı vehmi, hemen bütün dimağlarda yer etmişti. Osmanlı devletinin yanında, koskoca Almanya, Avusturya - Macaristan varken hepsini birden mağlup eden, yerlere seren İtilâf kuvvetleri karşısında, tekrar onlarla husumete müncer olabilecek vaziyetler almaktan daha büyük mantıksızlık ve akılsızlık olamazdı.

Bu zihniyette olan yalnız avam değildi ; bilhassa havas, denilen insanlar böyle düşünüyordu.

O halde çareî halâs ararken iki şey mevzubahis olmayacaktı. Bir defa itilâf devletlerine karşı vaz'ı husumet alınmayacaktı ve Padişah ve Halifeye canla başla merbut ve sadık kalmak şartı esasî olacaktı.

Şimdi, Efendiler ! müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım, bu vaziyet ve şerait karşısında halâs için nasıl bir karar varidi hatır olabilir ?

İzah ettiğim malûmat ve müşahadata göre üç nevi karar ortaya atılmıştı :

1) incisi ; İngiltere himayesini talep etmek.

2) incisi ; Amerika mandasını talep etmek.

Bu iki nevi karar sahipleri, Osmanlı devletinin bir kül halinde muhafazasını düşünenlerdir. Osmanlı memalikiinin muhtelif devletler beyinde taksiminden ise, kül halinde bir devletin tahtı himayesinde bulundurmağı tercih edenlerdir.

3) üçüncü karar, mahallî halâs çarelerine matuftur. Meselâ ; bazı mintakalar, kendilerinin Osmanlı devletinden fıkkedileceği nazariyesine karşı ondan

ayrılmamak tedbirlerine tevessül ediyor. Bazı mintakalarda, Osmanlı devletinin imha ve Osmanlı memleketlerinin taksim olunacağını emri vaki kabul ederek kendi başlarını kurtarmağa çalışıyorlar.

Bu üç nevi kararın esbabı mucibesi vermiş olduğum izahat meyanında mevcuttur.

Efendiler ; ben, bu kararların hiç birinde isabet görmedim. Çünkü bu kararların istinat ettiği bütün deliller ve mantıklar çürüktü, esassızdı. Hakikat halde, içinde bulunduğumuz tarihte, Osmanlı devletinin temelleri çökmüş, ömrü tamam olmuştu. Osmanlı memleketleri tamamen parçalanmıştı. Ota-tada bir avuç Türk'ün barındığı bir ana yurdu kalmıştı. Son mesele, bunun da taksimini teminle uğraşılmaktan ibaretti Osmanlı devleti, onun istiklâli, padişah, halife, hükûmet, bunlar hepsi medlûlû kalmamış bir takım bimana elfazdan ibaretti.

Nenin ve kimin masuiveti için kimden ve ne muavenet talep olunmak isteniyordu ?

O halde ciddî ve hakikî karar ne olabilirdi ?

Efendiler ; bu vaziyet karşısında bir, tek karar vardı. O da hakimiyeti milliyeye müstenit, bilakaydû şari müstakil yeni bir Türk devleti tesis etmek !.

İşte, daha İstanbuldan çıkmadan evel düşündüğümüz ve Samsunda Anadolu topraklarına ayak basar basmaz tatbikatına başladığımız karar, bu karar olmuştur.

Sayın dinleyicilerim !

Yüce şefimiz (yurdumuzun inkılâp-tan evvelki tablosunu) bize kendi dil-le ile anlatmakla, bize yakınlıklarını çok samimi olarak tekrar göstermiş bulu-nuyorlardı, yüce dahinin kendi yarattığı inkılâbı kendi dilinden dinledikten ve bu bahtiyarlığa kavuştuktan sonra o sözlere söz katmak elbette fazla olur.

İşte o acı günlerden birgün düşman-lar yurdu çığnemeye ve paylaşmaya başlamışlardı. Evlerimize girüp, kapu-muza omuz vuran bu düşmana karşı yürürken tereddüt ve düşünceye yer olmadığını, Türk halkı anlama' ta gecik-memiş, Anadolu'ya gelüp halkın başına geçen (Yüce Mustafa Kemal) eli silâh tutan ve tutmayan her Türk tanımış ve dört elle sarılmıştı, yurdunu korumak ve uzun bir nefes alarak padişah idare-sine de isyan etmek fırsatını bekleyen halk milis kuvvetleri ve yeniden askere alınanlarla cepheleleri diriltti, firkalar canlanmağa, kumanda ve emirler har-fiyen yapılmaya, düzen ve irtibat temin edilmeğe başlamıştı. Bugünlerde İstan-buldan ve Trakya'mızdan birçok değerli şahıslar, subaylar ve sivil askerî mektepliler, darülfünunlular ve yurd için feragatin manasını bilen erkek ve kadın (Edib, mütefekkir ve şairler) de bin müşkülâtla ana vatan güneşine ilti-hak etmekdeydiler o zaman güneşe ka-vuşmak için çırpınan yüreklerimiz şöy-le haykırıyordu : (Bu şiirim kulelinin parmaklıklarından Tevfik Fikretin aşıya-mına doğru bakarken, önümden geçen - esir Yavuzun - İngiliz muhribleri ara-sındaki acıklı haline dökdüğüm göz yaşları arasında yazılmıştır belki sizler

içinde tarihî değeri olursa diye tekrar-layacağım.)

Sınırları aştı

Yurdu gibi dolaştı.

Aç baykuş..

Bir değil, bir kaç baykuş !...

Tarihi eledim,

Derdi, yası silkeledim..

Gözlerim çukur, kalbim yara..

Baktım ufuklara ;

Herşey orada :

Anadolu ve Rumeli

Hayat ve sevgili !...

Sevindim, çıldırdım, delirdim, çöşdüm.

Herkese haykırdım, her yere koşdum..

— Haydi arkadaş !.

Düğün var

Düğün diyorum,

Ne duruyoruz biz..

Tam işte gideceğimiz

Gün diyorum..

Bize dost olacak bir eşe doğru..

Güneşe doğru..

Bu Güneş (Atatürk) dü arkadaşlar !.

Gönlümüzde esaret, kalblerimizdeyse enl

Hakkı bir aşka dair : Milli varlığa dair

Bir feryat çarpıyordu, mümkün değil bir

şair

O feryadın ruhunu tasvire yeltenemez,

Yazar.. Ağlar.. Yorulur.. Bu o feryat

denemez !...

İngilizlerin İstanbulu işgalinden son-ra (Harbiye nezareti celilesi) Tekir da-ğında bulunan 14 üncü Kolorduya şöyle tarihî bir emir göndermeğe mec-bur tutulmuştu :

(Osmanlı erkân ve ümera ve zabi-tan nca kuvayı ililâfiye erkân, ümera ve zabitanının haiz bulundukları rütbei as-keriye ve derecatı malûm olmak ve resmi tazim ifasında katiyen ihmal gös-terilmemek üzere İngiliz ordusu alâmeti farika tablosundan bir adet irsal kılın-mıştır.)

Şimdi bende bu alâmeti farika tab-losu ile 14 üncü Kolordunun kendi kıtaatı merbutasına içi kan ağlayarak yazmağa mecbur olduğu aynı maaldeki tamimi mevcuddur. Tekir Dağındaki 14 üncü Kolordu kumandanı yüce in-kılâbımızı başaran kudretli ellerdendir. Bu vesikayı arz etmekten maksadım, büyüklerimizin ne kadar müşkül vaz-iyetler ve mecburiyetler karşısında kal-dıklarını anlatarak, esaretimizin derece-sini vesaikile isbat etmektir.

Arkadaşlar ! Yurdumuzun parçalan-maya ve paylaşılmaya başlandığı o siyah günlerde İstanbulun yaptığı büyük ve mâtemli mitinge sivil geymiş kuman-danlar, ve subaylar, memurlar darül-fünunlular, kadınlar ve çok kalabalık bir halk kütlesi iştirak etmişti. Minare-lerden sarkan yası Bayraklarımız siya-ha boyanmıştı, halkın derin derin tekbir ketiren iniltisi Avrupanın yanı başında çatırtısı işidilen Osmanlı İmparatorluğu sarayının sonunu müjdeleyordu, evet bir imparatorluk yıkılıyor, fakat (genç Türk Cumhuriyeti) doğuyordu, mi-tingden maksat yas tutmak değildi. Ar-kadaşlar, İstanbulda ve ilkemizin her yerinde yapılan o günlerin acı mitingleri ve acı feryatları ; Avrupa medeniyetine yakışmayan bu işgalleri protosto çer-çevesi içinde yüreklerin bir isyanı do-

layisile (Genç Türk Cumhuriyetinin) doğuşunu müjdeleyen ilk kızılıklardı.

Arkadaşlar !

Ankarada, Büyük Millet Meclisi mil-letin iradesinden aldığı kuvvetle hergün kürsülerinden şöyle haykırıyordu :

Ey sevgili yurddaşlar.. Tarih kapan-mayor, tarihler bize kollarını açmış, yarımın Türkiyesini öğünerek yaz diye haykırıyor..

Ey köylü isteyorsan kırılmasın sapanın ; Göster düşmanlara ki : yüz yıllar gören alnın

Kederden buruşduysa, zannetmesin yer-dedir..

Ne kadar mağdur olsa yine yükseklrdedir.

Türk halkı, Büyük millet meclisine ve Atatürkün'e şöyle cevap veriyordu :

Artık tahammülü yok bu hararetili çağın ! Bıçağın

Sağ elimizde keudi sol elimizde kını Bekliyoruz akını.

Arkadaşlar !

O günlerde, Anadolu gençliğinin İs-tanbul gençliğine olan hitabını size çok kıymetli bir vesika ile sunacağım, bu (Şair Kemaleddin Kâmi) nin olduğunu zannettiğim, Ankarada imzasız olarak basılıp, İstanbulda gizli olarak yayılan (Sızdemi Satıldınız) başlıklı bir şiirdir 17 Şubat 921 de yazılmıştır. İnkılâp günlerimizin heyecanını ve inkılâp gün-lerinin Anadolusunu yaşatmak itibarile bu şiirin değeri kendi şiir sanatı kadar yüksektir. Bu şiiri, kendi nüshasından okuyorum !

İSTANBULUN TEMİZ EVLÂTLARINA

(Sizdemi Satıldınız ?)

Ankara 17 Şubat 921

Dök kalbinin nurunu bu yurdun yollarına ;
Gel, fazla durma, atıl, gel atıl kollarına !
Burda seni özleyen, seni bekleyenler var,
« Neye böyle gecikti, gelmiyor » diyenler var !
Gel ey imanlı gençlik, gel ey beklenen gençlik !
Gel ki Anadolu'da senin bükülmez, çelik
İmanına, azmına ümid bağlayanlar var !

Burda hak güneşini bekliyor yüce dağlar !
Türk ruhu kadar temiz burda pınar başları,
Dinmiş akıyor artık köylünün göz yaşları,
Burda herkes bahtiyar, bahti uyandı Türkün,
Gözlerinde Irkının alevi yandı Türkün !
Burda kâşaneler yok, eski, viran hanlar var,
Burda Türk destanını anlatan insanlar var !..

Ey Beyoğlu çocuğu, kaldırımların süsü !
Anadolunun sesi sana raci değildir,
Sen onu duyamazsın, senin ruhun sefildir,
Fakat ah İstanbulun tertemiz evlâtları..
Karlı dağlardan kopan bu mukaddes rüzgârı
Siz duyabilirsiniz, anlayabilirsiniz,
Sizin kalbiniz vardır, ağlayabilirsiniz !

Bu felâket şüphesiz kalbinizi eziyor,
İşte düşman kolunda bir Türk kızı geziyor,
Bu kızda bir şehide nişanlı olan kız mı ?
Yoksa görmediniz mi, yoksa duymadınız mı
Formalı zabıtların kamçılандıklarını !.

Gelin ! burda Türk oğlu hazırlıyor yarını,
Bir büyük yol üstünde nura doğru koşuyor !
Burda garbi yakacak bir alev tutuşuyor,
Bu büyük yol üstünde sizden bir iz olmazsa,
Bu kurulan temelde bir çiviniz olmazsa
Söyleyin kanamaz mı kalbinizde bir yara,
O satılmış vezire, o satılmış kullara
O satılmış sürüye sizdemi katıldınız !
Sizdemi satıldınız... Sizdemi satıldınız !..

Sevgili Yurddaşlarım !

Evrensel inkılâbımızın başı, yangın ve ızdıraptan damla damla göz yaşı halinde belirirken (Ankara ve Çankaya)
Türke ulusal bir kâbe olmuştu, ordu ve halk bu kâbeden kurtulmuş nurunu alıyor, bağrında ve kanında yanan istiklâl ateşilede istiklâlini kurtarmağa savaşıyordu.

Bu tarihdeki Ankarayı size nasıl tasvir edeyim, o zamanı yaşayanlar, o günlerin anlatılmasındaki zorluğu takdir ederler, bu zorluk o günlerin her güne ve o yılların her yıla benzemeyişindenidir, daha ilk günlerde dünya nazarında evrensel bir mevki tutan ve ulusal bir sempati uyandıran Ankarayı ve Anadoluyu hakkile tasvire ne kalem ve nede kudret yet şir.

O günlerde duyulan her acının ızdırabında bir tad, dökülen kanların her damlasında yurd için bir feragat yaşıyordu.. O günler, yurdun her tarafını alevin sardığı günlerdi, gönüller ufuklar gibi kızıl, gözler kanlı yürekler intikam duygularile coşkun ve taşkındı, yurdun en küçük kahramanından en büyüğüne kadar yas ve hüzüne ayrılmış mecburî dakikalar ve göz yaşlarımızda vardı, bu feryadı haklı görmelisiniz, yurdu yabancı çizimler çiğnerken 24 saatin birkaç dakikasını onun yasına ayırmamak elden gelirmidi.. Arkadaşlar, o zamanki Ankaranın ve Anadolunun en doğru mana ve rengini zaman ve onun doğurduğu (Türk Cumhuriyeti) bize gösteriyor..

Sevgili Arkadaşlarım !

Türk istiklâl ve inkılâbı, Anadolu'da ulusal bir kasırga koparmıştı, dost,

düşman bütün milletler, öldü zannedilen Türke yüzlerini çevirmiş hayret ve takdirle bakıyorlardı, gördükleri şu idi : Ardı arkası gelmeyen toz, toprak, sis, duman ve top sesleri... Ne cenge, ne haykırışa, ne aşka ve nede hınca benzeyen bu ses ve bu duman Anadolu'da tarihte eşi yok bir manzara gösteriyor Türkün; zincir takmadan zincir kırışı, dünya ufuklarında evrensel bir vaveyla koparıyordu..

Atatürkün ve bütün Türk ulusunun yurdun mudafaası yolundaki el birliğinden çıkan kutsal ve tarihsel şimşekler; istiklâl savaşımızın planını çiziyor ve bu istiklâl ateşinin çizdiği plan, Türkün yılmaz kanından geliyordu, bu kan ve bu plan bugünkü tarlhe doğru şerefli izler bırakarak bugüne kadar geldi, Arkadaşlar ! Canımıza kasteden ve mahremimizde dolaşan bu düşman Anadolumuzda kopan ulusal kasırgada boğulmadıkça, bu düşman yurdun zümrüt ovasından, onurlu ağır başlı dağları ve sularından tamamen koğulmadıkça esir olan gözü yaşlı analar, babalar ve nişanlılar kurtulmadıkça, küçük zaferler Türk halkını teselli edemiyordu, sahilleri çimenli, şen dalgalı denizlere kavuşmak, İstanbulu, İzmir, Bursayı kurtarmak, hülâsa Türkün istiklâlini dünyaya tanıtmak için (Başımızda Atatürk olmak üzere) hepimizin çarpan kalblerimizde kutsal ve ulusal ülkülerimiz vardı. Damarlarımızdaki kanın her zerresine yurdun esaret ızdırabı dolmuş, fakat kalblerimiz istikbalden emin, canla başla, tırnakla, dişle çabalıyor ve savaşıyorduk.. Top ve Tüfek sesleri kalblere tercüman olurken bazen bir dua halinde

inilmiyor, bazende yaklaşan zaferi müjdeleyordu, cephelerde can çeker gibi kızaran bulutlar eğilmiş süngüleri yalayor, şehit olmağa lâyık olanları seçiyor ve geçiyordu.. (Mangal tepe - Tanas tepe - Çaltepe - Karatepe - Yıldız tepe ilâ..) Tarihimizin şanlı menkabelerinin şerefli sahneleri, inkılâp ve istiklâl duygularımızın da birer aynasıdır.

Bu tepelerde, yurdu için can veren binlerce yurddaşımızın, yurt severlikteki inanç ve imanını bugünkü gençliğinde taşıdığına inancımız tamdır. Yurdumuz ve Cumhuriyetimiz sonuna kadar yaşayacaktır, arkadaşlar, ben, biz, sizler ve yarınkiler, işte bu inanç ve imanın yaşatılması vazifesini yapıyoruz ve yapacağız !.

Arkadaşlarım !

Düşman, içden, yürekden ve kanımızın tarihsel temizliğinden gelen ulusal savaş hızımıza, dayanamayacağını takdir etmekte gecikmişti, harp sahneilerinin kolisleri siperlerdir, siperlerde hazırlanup, ateş püskürtmek ve asıl oyununu siperlerin tınsındaki kahramanlık sahnesinde süngüsile göstermek yalnız Türkün adetidir, bu arada şehit olanlar tarih sahnesinin yüksek ülkülü kahramanlık kurbanlarıdır, tarih, zaman ve oğullar bunu takdir edemeyecek kadar nankör değillerdir.

Düşmanın girdiği yurt Türk yurdu idi, Türkün canı yurdu, yurda giren düşman canımıza girmişti, biz bunu bile bile savaşıyor ve camımızdan düşmanı çıkarup denizde boğmaya savaşıyorduk artık onun kurşunu, topu duyulurmu, ondan korkulurmu arkadaşlar !.

İstiklâl sevgisi, subaylara, komutanlara, erlere hülâsa halka bükülmez bir kol, kurşun geçmez bir zırh vazifesini görüyordu.

Şimşekler beynimizin içinde çarken daha demin bin sevinçle, önüne yığıldığı kurşunları silâhına doldurup haykıran ateş eden bir er ve bir subay birdenbire inliyor ve gözleri gülerken başını ebediyen koyacak bir taş buluyordu bu taş, müdafaa ettiği yurdunun taşı, bu taşta yatan baş, o yurdun yaşatıcısı Türk halkından bir, birkaç ve binlerce başdı !.

Sevgili yurddaşlarım !

Sevince, ıstıraba, intikama ve hınca benzemeyen o mahşeri günlerin ve saatlerin ulusal havasında derin ve sonsuz bir cazibe vardı, o günlerde bulunanlar zaferlerin bu bahtiyarlığına ve bu cazibesine kanamamışlardır arkadaşlar ! kansalardı, o günleri sizlere yaşatmak vazifesini yaparken benim kadar heyecanlı olmazlardı.

Zaferlerimiz; kavuşulan birer aşkı arkadaşlar ! kan ve alev içinde bir aşk !

Savaşda; o mahşeri gündeki cazibe ne?

Kan ve alev içinde yoksa bir aşk mı yine

Zafer perisi doğdu, oh buna mı aşıkız! Şehitlerin gökteki ruhuna mı aşıkız! Bilmiyordum, benliğim hissettiklerimindi Onlarsa tath acı gönlüme doğru indi Yıldız tepelerinden bin sevinçle bakarken..

Sakarya kan renginde köpüklerle akar-ken.

Arkadaşlarım !

İstiklâl savaşımızı başaran ve henüz kendilerini aramızda görmekle bahtiyar olduğumuz o kahraman neslin, canları bahasına oğullara hediye ettiği zaferler, Cumhuriyetimizin temelini atan ilk büyük ulusal savaşlarımızdır, birçok yokluklar içinde tırnakla, dişle kazanılan bu zaferlerden sonra :

Anlamış ki düşman ; önümüzde dağ, deniz,

Ne varsa geçeceğiz. Bu imanımızla biz. Ölümü gözümüzden çıkan ateşde sezdi, Nihayet kalbi matem ufuklarında gezdi, Gördü ki Türk vermiyor şerefinden namından..

Kaçtı düşmanlar, Türkün büyük intikamından !..

Süngümüzde zaferin sevinci yanıyordu, Bu ışıkla vatanın ufku nurlanıyordu..

İstiklâl savaşında Türk kadınına gelince : Vıkılan evlerinin tezekli bir köşesine yetimlerini bırakup, yahudda bir bağla sırtına bağlayup siperlerin cehennem renkli alevlerine doğru sokula sokula, fişenk, bomba ve gülle taşıyan kağınları yansıtan kahraman Türk köylü kadını heykeli yapılacak bir varlıktır. Baş örtüsü bir yanda, gür saçları bir yanda, kan ter içinde ; yaralıların yarasını saran, sağlam ahlaklı, Türk akideli, özü, sözü, tavrı ve hizmeti ile saygı ve sevgi çeken ve yüreklere kahramanlık aşıl原因 Türk kızları unutulmayacak abidelerdir. Ulusal duyguları yüksek kalbille anıyarak silâhına güven-

nen yüksek kalbli,ölümden yılmaz silâhlı ve bombalı yüzlerce Ayşe ve Fatma çavuşlar, Türk kadınının kahramanlığını isbat eden bir varlıktır. İstiklâl savaşında Türk kadını tarihsel şerefini tekrarlamış ve tarihte lâyık olduğu mevki almıştır ve vazifesini yapmıştır arkadaşlar

Türk kadını bugünkü yükselişinin ruhunu yalnız garp medeniyetinden değil, istiklâl savaşımızın top ve mermi taşıyan Ayşesinden de almıştır, zaten Cumhuriyet marşımızın manası ve nağmeside kağı gıcırtiları arasında, top ve kurşun sesleri içinde mütevazî çalışan ve kahramanca doğuşen Memetçikle Ayşeciğin ruhunu taşımayormu !..

Arkadaşlar !

Yüce Atatürkün eylül 1922 de son taarruz hedefinde verdiği istikamet (Akdeniz) idi. Bu, günlerce hasretini çektiğimiz yüksek komutayı 26 ağustos gecesi tamamen öğrenmiştik. Sabah zorla bekleyen Türk arslanlarının sevinç ve heyecanını size tasvirden acizim !.

○ sabah eğer ufuklar biraz daha ağarmasaydı, Türk askerinin gözleri gibi parlayan süngüsünün ışığı, ufukları aydınlatacak ve dünyayı yarattı yaratılalı ilk defa aydınlığını Türkün gözlerinden ve süngüsünden alacaktı, nitekim arkadaşlar , o sabah karanlığında bu gözler ve bu süngülerin aydınlığı, güneşi bastırıyor ve düşmanları korkulu rüyasından uyandırıyor.

Ardadaslar !. Bu uslu gördüğünüz asker, bu kendi halinde görünen Türk halkı hülâsa sizler ve bizler ulusal izzeti nefis, ulusal onur ve şerefimiz için, yani yurdumuzun amaçları yolunda savaşmada çok müthiş oluyoruz ve olmalı-

küçük bir muhalefette bulunanları acımadan, daha doğrusu keyfi için adam öldüren bir çok eşkiya çeteleri var.

İşte bu haydutlardan öyle bir şöretlisi vardığı adı geçdikçe herkes nefretle anıyordu. Aslen Kafkas muhacirlerinden olup bin metreden bir yumurtayı vuracak kadar bir atıcı olan bu şerire Hacı Yusuf denilirdi avnesi en fazla 6 kişi idi mayetini teşkil eden bu adamlarında reislerinden aşağı kalır yerleri yoktu. Hacı Yusuf çok zalim bir insandı keyfi için adam öldürdüğü vakidî. Mahallî hükûmet aciz ve kduresizdi. Her tarafı kasup kavuran köylüleri basub zaten yoksul olan biçare köylüleri soyan bu şeriri bir türlü ele geçiremiyordu. Hacı Yusuftan değil köylüler, yolcular, deveciler, şehirli bile korkmağa başlamışlardı. Bu adamın adı sanı her tarafta nefretle anılıyordu. Maiyetinde yine kendi gibi atıcı olan sarı Nizam ve Mutfak ismindeki adamlarla, Samsunda bakkallık yaparken işlediği bir cinayet üzerine firar edüp Hacı Yusuf çetesine iltihak eden bir rum vardı. Bu rum Hacı Yusufa rum köylerinde yataklıklar temin ediyokdu. Hacı en çok Bafra cihetinde görünür ve cinayetini ekseriya zengin olan bu mîntıkada icra ederdi. Hacı Yusufun Kavak, Çarşamba gibi civar kasabalarda bir baskını bir cinayeti öğrenilir üç beş saat sonrada Bafra, Alaçam yollarında yeni bir vukuatı haber alırsa bu melun adamın ne kadar süratle hareket ettiğine hayret edilirdi. Fakat mesele haddi zatında böyle değildi. Kendisinin şöhetinden istifade ederek bir çok Hacı Yusufu töremişti. Bueunla

beraber bu töredi Hacı Yusufuflarda asıl Hacı Yusuftan korkuyorlardı. Hacı kasabalarındaki zengin Türklere haberler salar ve şu kadar para göndermezsen seni mahvederim, yahut dağa kaldırırım şeklinde tehditler yapardı.

Hükûmet o kadar uğraşmış bu şeriri bir türlü ele geçirememişti. Bunun üzerine her tarafa ilân etti ve başını ketirene para vadetti, Buda tesirsiz kaldı böyle bir cesaret gösterecek bir kimse bir kahraman henüz zuhur etmeyordu. Hacı Yusuf hergün bir soygun yapıyor postayı vuruyor yolculardan bir çok masum kimselerin kanına giriyor. Hükûmet otoritesile adeta istihza ediyordu. Perişan dayı ismindeki ihtiyar bir devecinin kardaşını öldürmüş develerini soymuş ve Perişan dayıya da bir kaç defa Bafra yollarında tesadüf ettiği zaman bu zavallı insana yapmadığı işkence kalmamıştı. Zavallı köylüler bir taraftan Hacı Yusufa soyuluyor diğer taraftan köylerine takip için gelen zabtiyelere soyuluyor ve onların işkencelerine maruz kalıyordu. Bu biçare köylüler korkularından istemiye istemiye Hacı Yusufa yataklık yapıyorlar arzularını korka korka yerine getiriyorlardı. Birgün Çakallı yollarında köylerine tebdülhavaya giden mecalsız zavallı birkaç askeri soyduktan sonra birisini de öldürmüşlerdi senelerce Samsun ve civarını kasup kavuran Hacı Yusuftan en çok zarar gören ve en fazla nefret eden bir adam vardı. Bu lâzistan havalisinden bir rençber olup Bafra yolu üzerinde bir köyde tevattun etmiş ve çoluk çocuk sahibi olmuştu. Hacı Yusuf bu köye geldikçe bu adamın evine misafir

olur ve günlerce orada kalırdı. İşte bu köylü Hacı Yusufu öldürmeği ve biçare köylüleri bunun şerinden kurtarmağa kat'iyen azmetti. Mûnasip bir fırsat bekliyordu. Beklediği bu fırsatta geçikmedi, Hacı Yusuf birgün yine avnesile bu rençberin evine misafir oldu. Heybelerden şarap şişeleri çıkarıldı, ortaya sofraya kuruldu ve bir arkadaşları aşağıya gözcü bırakılarak muhabbete başlandı. Hacı Yusuf öldürmeyi tasmin eden adam bir aralık aşağı ahıra indi ve gözcünün orada bulunmamasından bilistifade ahırdaki kuru otları derakep ateşledi ve kendisinde daha evvel evinin tam karşısında yirmi otuz metre ileride hazırladığı bir çukura girüp domuz kurşunu ile doldurulmuş şişhanesini kapuya nişan alarak bekledi. Haydutlar birden bire yükselen duman ve alevden basıldıklarına hükmederek heman tıgarı fırladılar. İlk evvel Sarı Nizam çıktı. Köylü bunu gördü fakat silâhını ateşlemedi o ancak Hacı Yusufu gözlüyor ve baş vurulursa diğerlerinin telâş ve şaşkınlıklarından istifade edileceğini biliyordu. Hacı Yusufu içeride fazla kalmadı.

dışarı çıktı. Fakat kapıdan ayağını atar atmaz köylü tüfeğini boğalttı. Hacı ölü olarak yere yıkıldı. Bununla beraber arkadaşları onu bırakmadılar ve atlarına atlayup cesedinide aldıktan sonra süratle oradan uzaklaşmağa başladılar. Hacı Yusuf bu suretle vurulup ortadan çekilince herkes geniş bir nefes aldı. Sarı Nizam Rusyaya firar etti. Mutfak ve arkadaşlarından bazıları yakalandılar hapsedildiler. Hacı Yusuf öldükten sonra vuran rençberi hükûmet istintak etti, nasıl vurduğunu şimdiye kadar mademki köyde sana misafir oluyordu neden hükûmete ihbar etmedinde kendisine yataklık yapıyordun diye uzun müddet sıkıştırdılar. Biçare köylü hükûmete yaptığı bu fedakârlığa karşı bir lütuf beklerken bu yolda yapılan izaç ve işkenceden pek haklı olarak korktu ve aradan çok geçmeden birgün oda ölüp gitti.

Hacı Yusuf için o zamanlar bir türkû çıkarmışlardı. Türkû şöyle başlıyordu :

Hacı Yusufu Çakırlarda vurdular
Ölsünü Kum tepeye gömdüler.



ARI ve ARICILIK

C. Gürsoy

Çok çalışkan ve faydalı olan bu minî minî hayvancıkları aranızda tanımayan yoktur. Bunların mahsulünden medeni diyarlarda birçok istifadeler temin edildiği halde biz burada da nedense bir hayli geri kalmışız. Bizde arıcılık tavukculuğumuz gibi hüdâyinabî bir vaziyettedir. Olgun bir senede bakraç dolusu bal alan bir arıcımız, gelecek sene umduğundan daha çok az bal aldığı ekseriya da arıların körlendiğine şahit olur; bu vaziyet karşısında yapacağını şaşırır; arılarına nazar değdi diye eseflenir durur.

Bugünkü fennî arıcılıkta böyle bir şey mevzubahis değildir. Kovanın zayıf düşmesi kurt hücumuna uğraması, arının bal vermemesi hatıra bile gelmez. Fennî arıcılıkta bizim bildiğimiz (tezekli sepet, ağaç kütüğü) yoktur arı muntazam ve fennî kovanlar içindedir. Sepet, kütük kapalı kutular içinde olup bitenleri görmek, aları incitmeden bah zedelemekten gümeçleri muntazam bir şekilde çıkarmak kabil değildir.

Arı bakımı hakkında bilgi sahibi olmayan arıcımız mahsul alma mevsiminde balın kötü siyaha yakın bir renkte olduğunu ekseriyada arısının çok zayıf düştüğünü görür. Neyapalım bildir aldığımız kadar bu yıl bal alamadık kismet degilmiş der. Her işi talih ve tesadüfe bırakmak zamanı çoktan geçmiştir. Bakıma muhtaç olan arının yanına yalnız bal alma mevsiminde sokulursan elbette umduğunu bulamazsın.

Arının vazifesi yalnız bal yapmak değildir. (Meyve, sebze bahçelerindeki)

çiçekleri aşlar fazla mahsul verdirir arı kovanı bulunan bahçelerde fazla bereketli mahsul alındığı çok görülmüştür.

Arıcılığa başlamak ve başarmak için uzun boylu külfet ve masrafa lüzum yoktur. İlkbaharda bir fennî kovan tedarik eden az zamanda on ve daha fazla kovan sahibî olur, 300-400 kilo bal almak işten bile değil.

Arıcılığı behemhâl fennî kovanlarda yapınız; sepet ve kütükteki arıdan tam manasile fayda temin edilmez, böyle yerde barınan arı ölmeye mahkûmdur.

FENNİ KOVANIN FAYDALARI

1 — Arının çalışmasını yakından görür ve takip edersin.

2 — Zayıf kovanları birleştirerek ve besleyerek kuvvetlenirsin.

3 — Zaman zaman üreyen hastalıkları kolayca anlar icabeden tedbirleri alabilirsin.

4 — Kovana istediğin zaman oğul verdirmek elindedir.

5 — Gümeçleri bozmadan balı ziyan etmeden temiz, lekesiz bal alırsın.

6 — Kovanın hayatı demek olan ana arılarını çoğaltır ve yetiştirebilirsin.

7 — Arı oğlunu kaçırarak arkasından koşmak tutmak için uğraşmak keyfiyeti yeni kovanlarda mevzubahis değildir.

8 — Hazır bal yemekten başka işi olmayan erkek arıların çoğalmaması için tertibat almak fennî kovanlarda kabildir.

9 — Arıyı istediğin yere kolayca nakledebilirsin.

10 — Fennî kovandaki arıların koyun sürüsü gibi kolaylıkla idare edebilirsiniz.

BULMACALAR

Derleyen : S. Aytekin

Şurda bir ölü yatar
Öllüğün körü yatar
Gözüne parmak sokunca
Rap rap ağzını açar.

Makas [*]

Pencereye yağ bulaştı
Silerim islerim gitmez.

Güneş

Bir kaçucuk kutu
İçi dolu korkutu

Biber

Metel metel gani metel
Dil atar damak tutar.

Kilit

Dağdan kestim tahtalık
Şuya düştü akbalık.

Saban

Kat kat döşek
Bunu bilmiyen eşek

Lahana

Karnı kurnaz
Burnu burnaz
Aç dururda
Susuz durmaz.

Güğüm

Helemez helemez
Ocak başına gelemcz
Gelsede duramaz.

Yağ

Altı tahta üstü tahta
İçinde kara kahbe

Kablumbaga

Mit mice
Burnu eğrice

Nohut

Eğim eğim
Gürp diye düştüm

Çörek

Dünyayı kaplar
Denizi kaplamaz.

Kar

[*] Makasa bazı yerlerde « Sındı » adı verilmektedir.



HABERLER

HAREKETLER



Halkevleri Açılışının Yıldönümü

Halkevleri açılışının yıldönümü mü-nasebetiyle 21 Şubat günü evimizde bir toplantı ve tören yapılmıştır. Toplantıda Vali Bay Fuat Tuksal, Belediye Reisi Naşit Fırat, Öğretmenler, memurlar ve kalabalık bir halk bulunmuştur. Saat 15 te Ankara Halkevinin çaldığı İstiklâl Marşı dinlenmiş, bundan sonra Dahiliye vekili C. H. P. Genel Sekreteri Şükrü Kayanın söylediği söylev dinlenmiştir. Bundan sonra evimiz tarafından hazırlanan programa göre Belediye Yazı İşleri müdürü Rasim Ozantürk tarafından Halkevlerinin verimleri ve faydaları anlatılmış, Galip Naşit Arı, Ali Kazanoğlu tarafından şiirler okunmuştur. Bundan sonra halk havaları ve milli türküler çalınmıştır.

Yeni açılan Halkevleri

Bu yıl yurdun her köşesinde çalışan 136 Halkevine yeniden açılan 31 Halk-evi daha ilâve ediliyor, böylelikle Halk-evleri sayısı 167 ye çıkmış bulunuyor. Yeni açılan kardeş evlerin adlarını bu-raya yazarken kendilerine yüce başarı-lar dileriz.

Akşehir, Ardahan, Burhaniye, Ceyhan, Emirdağ, Erbaa, Ergani Madeni, Fatsa, Hozat, Kağızman, Karaman, Keşan, Kırkağaç, Oltu, Pasınlar, Perşembe (Ordu), Pertek, Sarayköy, Sarıkamış, Tarsus, Tavas, Tefni, Tirebolu, Tosya, Turhal (Tokat).

Tokat ve Sivaslı Misafirlerimiz

Tokat Halkevine mensup kırkiki kişilik bir öğretmen gurubu bağlarında Vali Bay Faiz Ergün bulunduğu halde Bayram tadilinde şehrimize gelmişlerdir. Tokat Kültür Direktörü Alişan ve Halk evi Başkanı Cemal Kovalının da bulunduğu bu heyetle Sivas Halkevine mensup kırküz kişilik gurupla yolda birleşerek Bayramın ikinci günü şehre gelmişlerdir. Misafirleri Kültür Direktör vekili ve Lise Direktörü Rauf Bayenderin başkanlığında bir heyet Havza istasyonunda karşılaşmıştır.

Samsun istasyonundaki karşılama töreninde Valimiz Bay Fuat Tuksal, Belediye Reisi Bay Naşit Fırat, Vali muavini, Öğretmenler ve çok kalabalık bir halk hazır bulunmuştur. Misafirler Samsunda bulundukları üç gün şehrin misafiri olmuşlar, lisede yatmışlar ve İstiklâl okulunda yemek yemişlerdir. Misafirler şerefine çağlıyan gazinosunda 150 kişilik bir öğle ziyafeti ve Halkevinde 200 kişilik bir Çay ziyafeti verilmiştir.

Konferanslar

Dil, Tarih, Edebiyat şubesinin halka mahaus tertip ettiği Perşembe konferansları devam etmektedir. Bu ay içinde Belediye Ya işleri müdürü Rasim Ozantürk tarafından Türk inkılâbı ve inkılâbın ilmi izahları, çocuk bakım evi direktörü Dr. Kenan tarafından da çocuklarımızın sağlığı mevzuu konferanslar verilmiştir.

C. Gültekin

Evimizin açıldığı gündenberi Dil, tarih, edebiyat şubesinin başkanlığını muvaffakiyetle ifa eden ve sekiz yıldanberi ilimizde bulunan Kültür Direktörü C. Gültekin Sivas Kültür Direktörlüğüne atanmıştır. Evimizin her türlü kültürel ve ulusal çalışmalarında ödev alan bu kıymetli elemanından ayrılmakla duyduğu teessürü kardeş Sivasın C. Gültekin gibi kıymetli bir arkadaş kazandığını düşünerek teselli duymaktayız.

Danslı Çay

Sivas Kültür Direktörlüğüne atanan C. Gültekin şerefine evimiz tarafından bir veda çayı verilmiştir. Çayda bütün öğretmenlerle Vilâyet ve Partiye mensup zevat ve şehrin ileri gelenleri bulunmuştur.

Sosyal yardım şubesinin Balosu

Sosyal Yardım Şubesinin uzun zamanndanberi büyük bir itina ile hazırladığı kostümlü balo Belediye salonunda verilmiştir. Büyük bir rağbet gören balo çok neşeli geçmiştir, bilhassa Samsunun eski kılıkclarını canlandıran (üç etek, alay) denilen süslü giyimler balo salonun manzarasını bir kat daha eüzelletiriyordu. Ar şubesi amatörlerinin idare ettiği caz da mükemmel denecek derecede iyi çalışıyordu.

Halkevi Kupası

Spor şubesi tarafından konulan Halkevi kupası maçları Fener Stadında yapılmıştır, neticede İdman Yurdu ile Karadeniz Gücü, dörde dört berabere kaldığı Halk Sporla Demir Spor da havanın karardığından dolayı maç devam edilemediğinden te edilmiştir.



Canavar Piyesinden Bir Sahne

Dizin Nasıl Okunur

Yazan : OZANTÜRK

1 Perdelik Piyes

Gençlerde Yurt sevgisini arttırmak,
ve dizinleri çok iyi okutmak
amacı ile yazılmıştır.

ROL ALANLAR

- 1 — MİTHAT 15 Yaşında okur
(Orta halli bir aile çocuğu)
- 2 — SELMA 14 Yaşında okur
(az aptalca, dikkatsiz...)
- 3 — MUSTAFA 14 Yaşında... okur
(Zeki, sevimli bir çocuk)
- 4 — MELİHA 14 Yaşında okur
(Bir doktor kızı, geyinişi sade)
- 5 — ÖZBAY 14 Yaşında okur
(Temiz, görgülü aile çocuğu
hemde çalışkan ve ses, jest
itibarile en güzel şiir okuyan
bir okur.)
- 6 — SUNA Öubayın annesi 30
yaşında (temiz, malumatlı bir Bayan)
- 7 — Mithatın annesi ... 30 yaşlarında
az okumuş (Orta terbiyede eski kafa)

Beş okur bir Okulda arkadaşlırlar.

Suna, ve Mithatın annesi komşu ve
tandıklarıdır.

SAHNE

(Bir evin oturma odası ; kışıda bir
kanepe ; yanlarda birkaç sandalye ; orta-
da iki sigara masası ; yanda bir duvar
aynası ; ortada ve yanda bir küçük masa
bir yanda boruları eski bir soba.)

MİTHAT

(Derde nçılınca Mithat odaya girer,
elindeki çantasını masaya koyar, gezin-
meğe üaşlar.)

— Türkçe öğretmeni bir dizin ver-
mişti, Salı günü ezber isteyordu ; biraz
sonra arkadaşlarım gelecek, çalışacağız.
(Masaya doğru yürür.)

Ben biryandan ezber etmeğe başlı-
yayım bâri !...

(Der ve kitabını çantadan çıkarır,
çevirir çevirir.)

Öğretmen demişti ki : Dizin okurken,
çehrenizde sevimlilik olsun ; kollarınız
hareket etsin ; bir yerde dimdik dur-
mayınız ; kımıldayınız, icabında yürü-
yünüz... Bunları yapmak için kendinizi
alıştırınız. En iyi çare aynanın karşısına
geçer, kendinizi kontrol edersiniz.

Hâ ! Ben şimdi aynanın önüne ge-
çer, arkadaşlarımdan çok iyi ezber ya-
parım.

(Aynanın karşısına geçer, Atatürk
diye bağırır.)

Â !... Olmadı.

(Atatürk diye bir daha bağırır.)

— Türk tarihi insanlığa kök olmuş-
tur, evrenseldir,

— Türk ulusu ta Asyanın....

Hayır hayır olmadı yapamadın !...

Öğretmenimiz her kelineyi okurken
kollarımızla işaret yaparak manayı can-
landırınız demişti. Dur öyle yapayım.

(Elini kaldırarak)

— Türk tarihi insanlığa.... Yok yok
olmadı !...

(Bir daha tekrarlar)

— Türk ulusu ta Asyanın...

(Derken ve elini uzatırken aynaya
çarpar, eli fena halde acır)

Vay elim !..

(Der ve elini uğarken)

Kapu çalınır. Mithat, Mithat diye bir
ses gelir.

Mithat buyur buyur diyerek dışarı
çıkır. Mustafa ile birlikte içeri girer.

MİTHAT - MUSTAFA

— Mithat

Hoş geldin Mıstık !

Der ve bir yandan elini uğar vaziyet-
te görünür.

Mustafa :

— Hoş bulduk kardeşim ! ne o elini
uğuyorsun ?... yoksa elinde çiban mı
var ?...

— Mithat :

Aman kardeş ! ağzını hayraç çiban
mıban yok... Demincek dizini hazırla-
mak için, aynanın karşısında kollarıyla
işaret yaparken aynaya çarpmayım mı ?
az kaldı parmağım kopuyordu.. Hâlâ da
açıyor !...

— Mustafa ;

Canım bu da bir şey mi ? şimdi geçer

hâ... Ben gelirken Selman'a uğradım.
Biraz sonra gelecek... İstersen o gelin-
ciye kadar biz öğretmen anladığı gibi
işaretlerle dizini hazırlıyalım olmaz mı ?

— Mithat :

Hay hay !.. Yalnız sen de benim gi-
bi aynaya çarpipta elini incitme ?,

— Mustafa :

Ben delimiyim ?.. Aynanın gerisine
durur, kollarımı rahatca hareket ettiri-
rim...

Der, hemen masadaki kitabı alır ay-
nanın önüne geçer, yavaşca :

Atatürk !..

— Mithat :

Olmadı... Öğretmen, dizinin başlık-
larını biraz canlı okuyunuz dememişmi
idi ?...

Bağırarak

Atatürk...

İşte böyle bağırıcaksın anladın mı ?

— Mustafa :

Hadi Hadi !.. Selman derste

Taklit yaparak

Yavaş söylemedi de öğretmen ona
kızmıştı ; sevimli bir sesle okuyunuz
dememişmi idi ?... İşte bak ben okuya-
yım da sen gör !..

Orta bir sesle

Atatürk !..

— Mithat :

Okay Mıstık !.. Sen iyi okuyacaksın
be ?..

— Mustafa :

Sevinerek, aynanın biraz daha geri-
sine çekilerek okumağa baslar ; kolla-
rını uzatarak :

— Türk tarihi insanlığa kök olmuş-
tur, evrenseldir.

— Türk ulusu ta Asyanın ortasından kopup gelen.

— Yer yüzünün dört yanına kol atan bir coşkun seldir.

— Mithat :

Mistik hani kolların kalkmıyor ?.. Ta Asyanın derken, kolun Asyanın ortasını göstermek gerek, yer yüzünün deyince kollarını açmıyorsun ! öğretmen nasıl yapıyordu ?.. Eller dizinin manasına göre sağa sola hareket etmeli demedimi ?

— Mustafa :

Dur be ! ben şimdi onları da yaparım...

Tekrarlıyarak

— Türk ulusu ta Asyanın orta...

Derken kollarını divara çarpar, vay kolum diyerek yerinben hoplar, acınmağa başlar..

— Mithat

Ben sana demedim mi ? dizin okumak kolay mı ?.. Demincek benim canım nasıl yandı bilsen... Kardeşim yanında okurken böyle kolu çarpsak insanın hâli ne olur... Bak o vakit rezalete...

— Mustafa :

Be mithat ! öğretmen, dizin okusunuz kendinize geniş bir yer bulun, iyi bir yer seçin de öyle başlayın dememiş mi idi... Kardeşim ; ben şimdi aklımı başıma aldım ortada durur okurum...

Ortaya geçer okumağa başlar.

— Hep o selin ayakları : Sumer, Elam, mısır, Eti.

O sırada kapı çalınır.

— Mithat :

Herhalde Selman gelmiştir, dur ka-pıyı açayım...

(Der ve çıkar.)

Mithat, Selma birlikte içeri girerken

— Mustafa :

Vay bayım ; ammada erken gelmişsin ne kadar zamandır seni bekliyoruz... Sen gecikince biz ezberi yaptık.. Bakalım sen ne yapacaksın...

— Selma :

Benim kitabım yok yahu.. Ezber nasıl hazırlanacaksa bana öğretin..

— Mustafa :

Bize ne alacaksın ? Biz kolay kolay ezberi öğretmeyiz; bize bir kese İzmir üzümü ile ceviz içi alıyormusun ?.. O zaman öğrenirsin.. Anladın mı ?...

— Selma :

İstedığınız üzüm olsun, şimdi alırım.

— Mustafa :

Ver parasını...

— Selma :

Cebinden 10 kuruş çıkararak Babamdan pazar harçlığı olarak 10 kuruş almıştım şimdi size üzüm alırım.

— Mithat :

Bizim evde otururken sana hiç üzüm aldırırmıyım ? Biz size geldiğimizde üzümü orada yeriz olmaz mı ?.

— Selma :

Siz bilirsiniz...

Der parayı cebine koyar, ve o sırada Mithat dışarı çıkar, Mustafa kitabı karıştırır ; Mithat elinde üzüm - ceviz tabağı olduğu halde içeri girer, arkadaşlarına ikram eder, sonra tabağı sigara masası üzerine koyar.

— Mithat :

Verli mahsulu.. Haydi yiyelim kardeşim.

Selman döner.

Haydi Selman gevşek durma tasaruf haftası yurdumuzun bu güzel yerlerini yiyelim. (Sonu var)



ŞİVAM

Yayın Kurulu



Yayın Direktörü : Mümtaz Arkayın
Baskıldığı yer : Güneş Basımevi — Samsun